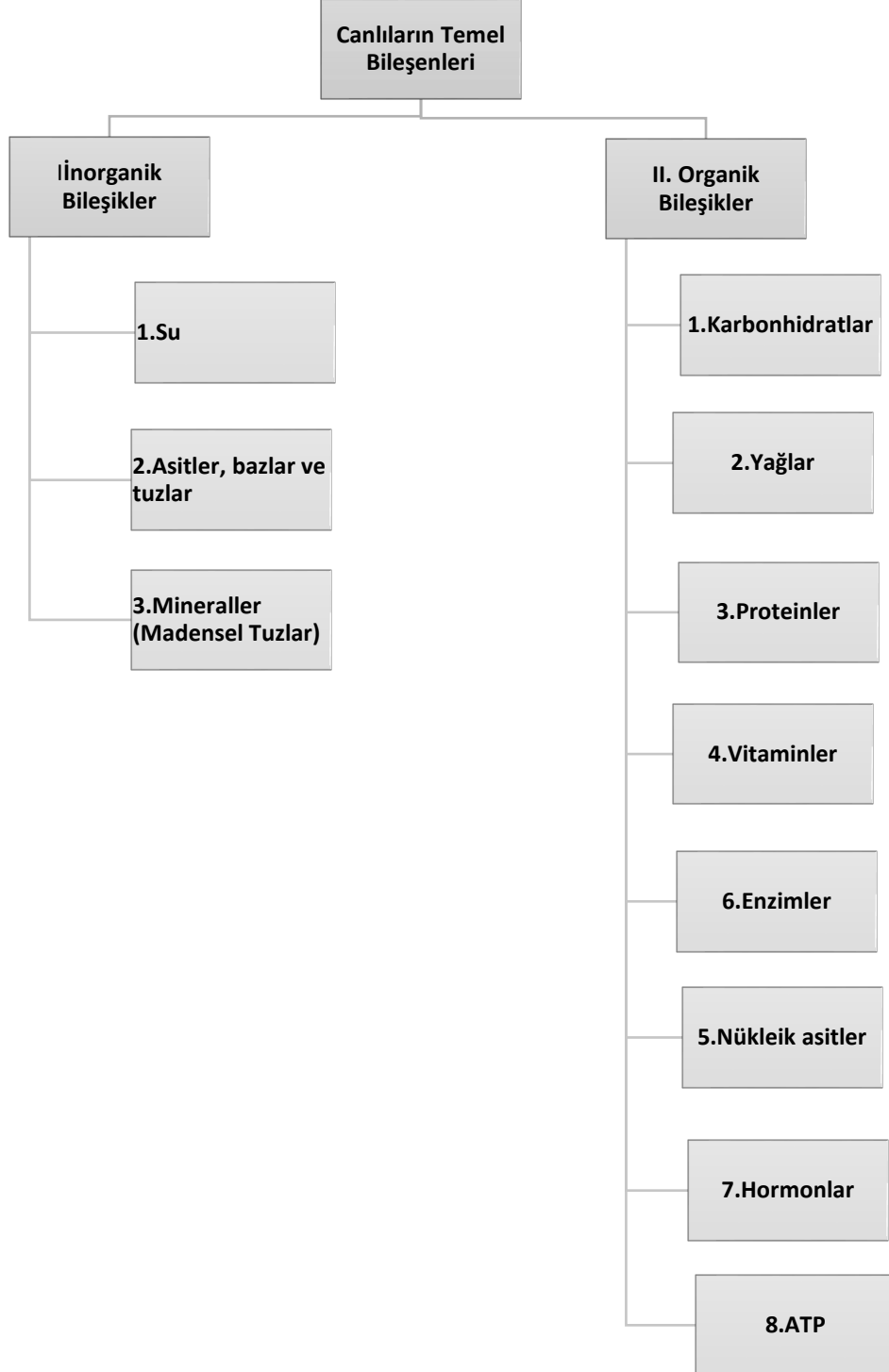

CANLILARIN YAPISINDA BULUNAN TEMEL BİLEŞENLER

Canlıların yapısında bulunan moleküller yapısına göre 2'ye ayrılır:

- I. **İnorganik Bileşikler**: Bir canlı vücudunda sentezlenemeyen, dışardan hazır olarak aldığı bileşiklerdir.
- II. **Organik Bileşikler**: Bir canlı vücudunda sentezlenebilen maddelerdir.

İnorganik ve Organik maddeler işlevlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Enerji verici olarak kullanılanlar:

Karbonhidratlar, yağlar, proteinler
Hücre solunum olayına katılarak enerji üretiminde kullanılırlar.

*Sindirim kolaylığına göre;

Karbonhidratlar, proteinler, yağlar

*Bir gramının verdiği enerji miktarı sırası;

Yağlar (9,5 kcal /g) , proteinler (4,3 kcal /g), karbonhidratlar (4,2 kcal /g)

*Uzun süren açlık durumunda kullanım sırası;

Karbonhidratlar, yağlar, proteinler

2. Yapıcı-onarıcı olarak kullanılanlar:

Protein, yağ, karbonhidrat, madensel tuzlar, su

3. Düzenleyici olarak kullanılanlar:

Proteinler (özel kan proteinleri), vitaminler, madensel tuzlar ve su, enzimler (katalizör), yağlar (bazı hormonların yapısında)

4. Kalıtım ve yönetim birimi olarak kullanılanlar:

_Nükleik asitler (DNA,RNA)

NOT: Vücut proteinlerinin zorunlu durumlarda enerjide kullanım sırası

Eşeyssel protein, Kas proteini, sinirsel protein

*Dehidrasyon sentezi: Yapıtaşlarının(monomerlerin) daha büyük bir molekül(polimer) oluşturmak üzere bağ yaparak birleşmesi sırasında su açığa çıkması olayına **dehidrasyon sentezi** denir.

-Her canlı hücre yapar.

-Hücre içinde gerçekleşir.

-ATP harcanır.

-Enzimatik bir olaydır.

Örnek: $(n)\text{aminoasit} \longrightarrow (n-1)\text{H}_2\text{O} + \text{Protein}$

Not: Her su çıkaran olay bir dehidrasyon değildir.

Örnek: $\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6 + 6\text{O}_2 \longrightarrow 6\text{CO}_2 + 6\text{H}_2\text{O}$

*Hidroliz: Büyük moleküllerin(polimerlerin) su katılarak bağların kırılması sonucu monomerlerine (yapıtaşlarına) ayrılması olayına hidroliz denir.

-Her canlı hücre yapar.

- Hücre içinde ve hücre dışında (hücre dışı sindirimde) gerçekleşir.

-ATP harcanmaz.

-Enzimatiktir.

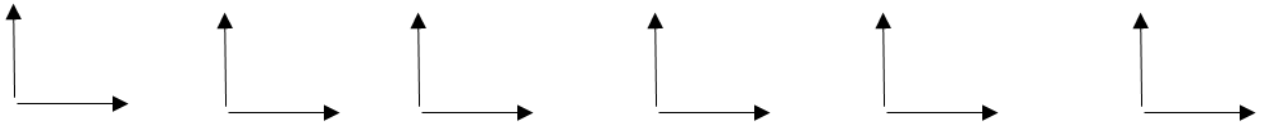
Örnek: Protein + (n-1)H₂O → (n)aminoasit

Not:Hidroliz olayı bir sindirim olayıdır.

DEHİDRASYON SENTEZİ SIRASINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER

HİDROLİZ SIRASINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİMLER

A.İNORGANİK MADDELER

*Canlı hücrelerin yapısına katılırlar.

*Metabolik faaliyetlerde düzenleyici olarak kullanılırlar.

*Yıpranan dokuların onarılmasında görev yaparlar.

*Canlı vücudunda sentezlenmezler. Doğadan hazır olarak alınırlar.

*Sindirime uğramadan hücre zarından geçebilirler.

*Hücrede enerji elde etmek amacıyla kullanılmazlar.

1.SU

*Hücrelerin içerdiği su miktarı buldukları yere ve işlevlerine göre farklılık gösterir. Örnek: İnsan vücudundaki hücrelerin %70- %90'ı sudur. Su bitkilerinde bu oran %98'e yükselir. Tohumlarda su oranı %15'in altındadır. Tohumda su oranının düşük olması, tohumun çimlenmesini sağlayan enzimlerin aktif hale geçmesini engeller. Tohumdaki su oranı arttığında bu enzimler aktif hale geçer ve çimlenme başlar.

*İyi bir çözücü olduğu için organik ve inorganik maddelerin taşınmasını sağlar.

*Suyun buharlaşması sırasında bol miktarda ısı harcanır. Bu nedenle **terleme** ile **ısı dengesinin düzenlenmesini** sağlar.

*Metabolik artıkların **seyreltilmesinde ve atılmasında** etkilidir.

*Enzimlerin çalışmasını sağlar.

*besinlerin **sindirimini(hidroliz)** sağlar.

*Yeşil bitkilerde fotosentez sırasında CO_2 ile birleşerek şekeri oluştururken, atmosferin de O_2 kaynağını oluşturur.

*Bitkilerde turgor basıncı oluşturarak çeşitli bitki kısımlarına desteklik sağlar.

*Su moleküllerinin hem temas ettiği yüzeye (**adhezyon**), hem de birbirlerine tutunma özelliği (**kohezyon**) vardır.

*Suyun bu özelliği bitkilerde odun borularında suyun, hayvanlardaki damarlarda ise kanın hareketini kolaylaştırır.

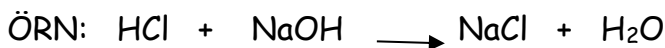
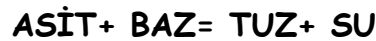
Yüzey gerilimi: bir sıvının yüzeyinin elastik bir tabaka gibi davranmasını sağlayan özelliktir. (bazı böceklerin su üzerinde yürümesi bu şekilde olur.)

2.ASİTLER, BAZLAR, TUZLAR

ASİTLER	BAZLAR
<p>*Suda çözündüklerinde $[H^+]$ iyonu verirler.</p> <p>*Tadları ekşidir.</p> <p>*Turnusol kağıdının rengini maviden kırmızıya çevirirler.</p> <p>*Yapısında C atomu bulunduran asitlerin çoğu organikdir(örn; laktik asit $C_3H_6O_3$), inorganik asite örnek hidroklorik asit HCl</p>	<p>*Suda çözündüklerinde $[OH^-]$ iyonu verirler.</p> <p>*Tadları acıdır.</p> <p>*Turnusol kağıdının rengini kırmızıdan maviye çevirirler.</p> <p>*organik bazların yapısında genellikle C ve N bulunur. örn: pürin bazları ($C_5H_4N_4$) inorganik baza örnek; sodyum hidroksit $NaOH$.</p>

- Asitler bazlarla tepkimeye girdiğinde **TUZ** oluşur. (bu arada su açığa çıkar)

NOT: Homeostasi için pH ın belirli bir düzeyde tutulması gerekir. Örn; insan kanının pHının 7,4 te tutulması gerekir. Bu değerin 7'ye düşmesi ya da 7,8 e çıkması ölümlü sonuçlanır.

3. MİNERALLER

- Vücutta yapım maddesi olarak kullanılırlar. (kemik, diş, kan, kas, ATP, DNA vb.)
- Düzenleyicidirler.(enzimlerin çalışmasında yardımcıdırlar.)
- Kasılmada, sinirsel iletimde, pıhtılaşmada, vücut sıvısının osmotik basıncının düzenlenmesinde görevlidirler.
- Eksikliklerinde bazı hastalıklar meydana gelir.

Sodyum ve Potasyum

- *Sinirsel impuls oluşmasında ve kas kasılmasında etkilidir.
- *Hücre içi ve hücre dışı sıvılarda asit - baz dengesini sağlarlar.

Demir

- *Hemoglobin ve bazı pigmentlerin yapısına katılır.
- *Solunum ve fotosentezden sorumlu bazı enzimlerin yapısına katılır.
- *Eksikliğinde **kansızlık (anemi)** hastalığı görülür.
- *En fazla et, karaciğer, böbrek, yumurta, yeşil sebzeler ve kuru meyvelerde bulunur.

Magnezyum

- *Klorofil moleküllerinin yapısına katılır.
- *Kemiklerin yapısında bulunur.
- *En fazla yeşil sebzelerde bulunur.

Kalsiyum

- *Kemiklerin ve dişlerin yapısına katılır.
- *Kasların kasılabilmesi ve kanın pıhtılaşması için gereklidir.
- *Kalp ve sinir hücrelerinin çalışmasında etkilidir.
- *Emilimi için D vitaminine ihtiyaç vardır.
- *Süt ve süt ürünlerinde bol bulunur.

Fosfat

- *Kemiklerin yapısında bulunur ve sertlik özelliği kazandırır.
- *DNA, RNA, ATP' nin yapısında bulunur.

İyot

- *Tiroid bezinin çalışması için gereklidir.
- *Eksikliğinde **guatr** hastalığı görülür.
- *Deniz ürünlerinde fazla bulunur.

Klor

- *Asit, baz dengesinin ve osmotik basıncın düzenlenmesinde etkilidir.

Flor

- Diş minesinin yapısına katılır ve ona sertlik kazandırır.